

Makalenin Türü : Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi : 22.11.2022
Kabul Tarihi : 19.03.2024

<https://doi.org/10.29029/busbed.1208732>

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE ZORUNLU UZAKTAN EĞİTİM VE AKADEMİSYENLERİN UYUM SÜRECİ

Barış ÇAĞIRKAN¹, İlayda ALBAŞ²

ÖZ

COVID-19 Pandemi döneminde küresel çapta yaklaşık bir buçuk milyar öğrenci, hazırlıksız bir şekilde, geleneksel yüz yüze eğitimden zorunlu uzaktan eğitime geçmiştir. Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde, akademisyenlerin eğitim-öğretim anlayışı bölüm, fakülte, yüksekokul, teorik veya uygulamalı ders gibi çeşitli faktörlerden etkilenmiştir. Bu makale, COVID-19 pandemi sürecinde uygulanan zorunlu uzaktan eğitim modeli ve akademisyenlerin bu yeni öğretim modeline uyum süreçlerini ele almaktadır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme kullanılarak bir devlet üniversitesinde Fen Edebiyat Fakültesi ve Yabancı Diller Yüksekokulu'nda görev yapan 20 akademisyen seçilmiştir. Çalışma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmış ve betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Akademisyenlerin zorunlu uzaktan eğitim süreci deneyimleri ve uyum pratiklerine ait bulgular; “gündelik yaşam pratikleri, motivasyon ve belirsizlik, uzaktan eğitim ve bilgi teknolojileri kullanımı” dört farklı kategori üzerinden sunulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, akademisyenlerin zorunlu uzaktan eğitim süreci ile birlikte çalışma saatlerinin belirsiz hale geldiği ve zaman yönetimi konusunda zorlandıkları görülmüştür. Bu durum iş ve özel hayat ayırımının ortadan kalkmasına ve akademisyenlerin sürekli çalışıyor hissine kapılmalarına neden olmuştur. Ders işlemedeki belirsizlikler, akademisyenlerin motivasyonlarını etkilemiş ve uzaktan eğitime uyum sürecini yavaşlatmıştır. Ayrıca öğrencilerin derslere katılımının düşük olması, kamera ve mikrofonlarını kapalı tutmaları uzaktan eğitimin kalitesini düşürmüştür. Akademisyenler öğrencilerin derslere aktif katılımını artırmak için çeşitli stratejiler denemiştir. Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde öğrenci ve akademisyenlerin temel bilgi teknolojilerini kullanma düzeyi artmış ve zaman içinde yeni program ve uygulamalar öğrenmişlerdir. Akademisyenlerin bilgi teknolojileri kullanımının artması ve ders materyallerinin çeşitlenmesi uzaktan eğitimin olumlu katkılarıdır. Öneriler; öğrenci ve akademisyenlerin bilgi teknolojileri kullanım becerilerinin artırılması ve düzenli bir program halinde sunulması uzaktan eğitimin kalitesini arttırmaktadır. Uzaktan eğitimde akademisyenler, ders içeriğini daha etkileşimli ve ilgi çekici hale getirmek için farklı öğretim yöntemleri kullanmalıdır. Ayrıca, akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecine uyumunu kolaylaştıracak deneyim ve stratejilerini meslektaşlarıyla paylaşmaları onlara rehberlik edecektir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan eğitim, Uyum, Akademisyenler, COVID-19.

¹ Doç. Dr., İzmir Demokrasi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, bcagirkan@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0013-1831>

² Lisans Öğrencisi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, ilaydaa.albas@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1889-2943>

Article Type : Research Article
Date Received : 22.11.2022
Date Accepted : 19.03.2024

 <https://doi.org/10.29029/busbed.1208732>

COMPULSORY DISTANCE EDUCATION AND THE ADAPTATION PROCESS OF ACADEMICS DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Bariş ÇAĞIRKAN¹, İlayda ALBAŞ²

ABSTRACT

During the COVID-19 Pandemic, approximately one and a half billion students globally switched from traditional face-to-face education to compulsory distance education without preparation. In the compulsory distance education process, academics' understanding of education and learning is affected by various factors such as departments, faculties, colleges, and theoretical or practical courses. This article discusses the compulsory distance education model implemented during the COVID-19 Pandemic process and academics' adaptation processes to this new teaching model. Phenomenology, one of the qualitative research designs, was used in this study. The research study group, which used a purposive sampling technique, consists of 20 participants working at the Faculty of Arts and Sciences and the School of Foreign Languages at a state university. Data were collected through semi-structured interviews and analysed using a descriptive analysis technique. In the findings, academics' experiences and adaptation practices of the compulsory distance education process were presented in four categories: daily life practices, motivation and uncertainty, distance education, and use of information technologies. According to the research results, it was observed that academics' working hours became uncertain with the compulsory distance education process, and they had trouble with time management. This situation has caused the distinction between work and private life to disappear, and academics feel they are working constantly. The uncertainties in course teaching affected the motivation of academics and slowed down the adaptation process to distance education. In addition, the low attendance of students in classes and the lack of switching on their cameras and microphones have decreased the quality of distance education. Academics tried various strategies to increase students' active participation in courses. In the compulsory distance education process, students and academics increase their use of basic information technologies and learn new programs and applications over time. In this process, increasing academics' use of information technology and diversifying course materials positively contribute to distance education. Recommendations include increasing the use of information technologies and the skills of students and academics, as well as learning and using these technologies in a regular program, which will improve the quality of distance education. In distance education, academics should use different teaching methods to make the course content more interactive and interesting. In addition, sharing strategies and experiences that will facilitate the adaptation of academics to the distance education process with their colleagues will guide other academics.

Keywords: Distance education, Adaptation, Academics, COVID-19.

¹ Assoc. Prof. Dr, Izmir Democracy University, Faculty of Science and Letters, bcagirkan@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0013-1831>

² Student, Izmir Democracy University, Faculty of Science and Letters, ilayda.albas@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1889-2943>

1. GİRİŞ

Günümüzde hızla değişen ve gelişen teknoloji, sadece bireysel kullanım amacı için değil, aynı zamanda eğitim amaçlı kullanımı da hızla artarak eğitim kurumları üzerinde belirgin bir etki yaratmıştır. İnternet tabanlı eğitim programlarının gelişmesi, bilgisayar teknolojilerinin öğretim metotları ile birleşmesi eğitimde kaliteyi arttırmaya yönelik yenilikler olarak görülmüştür (Chapelle, 2003; Blake, 2007). Her geçen gün daha da artan bilgi teknolojileri kullanımı yüz yüze eğitime alternatif olarak uzaktan eğitimi bir seçenek olarak ortaya çıkarmıştır. Uzaktan eğitim, zaman ve mekandan bağımsız, öğrenci ve öğretim üyesinin aynı mekanı paylaşma zorunluluğu olmadığı sanal ortamda eş zamanlı, sesli, görüntülü ve interaktif olarak derslerin işlendiği; öğrencilerin dilediği zaman bu dersleri tekrar izleyebildiği, kaynak bilgilere ulaşabileceği sistemdir (Kılıç & Seyis, 2014). Uzaktan eğitimin zaman ve mekandan bağımsız, esnek öğrenme imkanı sağlaması yüz yüze eğitime kıyasla eğitime getirdiği en önemli yeniliktir (Allen & Seaman, 2010).

2019 yılı Aralık ayında ortaya çıkan Koronavirüs (COVID-19) salgını, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra küresel çaplı yaşanan en büyük krizdir (WHO, 2020). Salgının küresel boyutta sosyal, kültürel ve politik olmak üzere farklı biçimde bütün toplumları etkilemiştir. Bu nedenle COVID-19 küresel bir sağlık krizinden daha fazlası olmuştur (UN, 2020). Salgını önlemeye yönelik alınan tedbirler ilk olarak eğitim alanında zorunlu uzaktan eğitim sürecine geçişi başlatmıştır. İlk olarak Almanya'da Münih Teknik Üniversitesi ve hemen sonrasında İtalya'da Bologna Üniversitesi zorunlu uzaktan eğitime geçtiğini duyurmuş (Dikmen & Bahçeci, 2020); Türkiye'de ise 23 Mart 2020 tarihinde yükseköğretim kurumlarında zorunlu uzaktan eğitime geçilmiştir (YÖK, 2020). Ancak zorunlu uzaktan eğitim modeline geçiş süreci planlı olmadığından ve geçiş öncesi gerekli hazırlıklar yapılmadığından yükseköğretim kurumları bu süreçte zorluklarla karşılaşmıştır. Örneğin uzaktan eğitim için birinci ve en önemli ihtiyaç internet bağlantısına sahip olmaktır. Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2021 yılı İstatistiklerle Aile Raporu'na göre, Türkiye'de 9 milyon hanede sabit internet bağlantısı bulunmamaktadır (TÜİK, 2021). Ayrıca bu 9 milyon haneden Türkiye'de yaklaşık 2 milyon haneye hiç internet ulaşmamıştır. 2021 yılında hanelerdeki dizüstü, tablet, notebook gibi taşınabilir bilgisayar bulunma oranı %49,5'tir. Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde 4 milyondan fazla öğrenci uzaktan eğitim materyallerine erişim sağlayamamıştır. Türkiye'de zorunlu uzaktan eğitim için en temel ihtiyaç olan internet erişimi ve cihazlara sahip olmayanların sayısı azımsanamayacak kadar fazladır. İnternet ve diğer gerekli altyapı ihtiyaçlarının sağlanmadığı durumda zorunlu uzaktan eğitim sürecinde akademisyenler ve öğrencilerin eğitim algısı değişmiştir (Güngörer, 2020).

Zorunlu uzaktan eğitime geçiş sürecinde akademisyenlerin geleneksel öğretim tekniklerini uzaktan eğitime uyarlamaları kolay olmamış ve geçiş sonrası uyum süreci fakülte, yüksekokul ve bölümlere göre farklılık göstermiştir (Demirbilek, 2020). Fen Edebiyat Fakültesi, sayısal ve sosyal bilimlerde eğitim veren bölümlerden oluşan lisans eğitimlerinin verildiği üniversite birimidir. Sayısal ve sosyal bilimlerin bir arada oluşuyla öğrencilere disiplinlerarası çalışma yetkinliği kazandırılması amaçlanmaktadır (YÖK, 2023). Fen Edebiyat Fakültelerinin amacı; ilgili bilim dallarında bilimsel araştırmalar yapmak, lisans ve lisansüstü düzeyde çağdaş bir eğitim-öğretim gerçekleştirmek, gençleri temel araştırmalarla bilime, uygulamalı araştırmalarla, ülke ve bölge sorunlarının çözümüne katkıda bulunacak şekilde yetiştirmektir. Fen Edebiyat Fakülteleri, çeşitli temel bilimler ve sosyal bilimler konularında lisans ve lisansüstü eğitim programları sunar. Fen Edebiyat Fakültelerinde genel olarak öğrencilere biyoloji, kimya, fizik, matematik, istatistik, tarih, arkeoloji, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, coğrafya, dil ve edebiyat gibi birçok farklı disiplinde eğitim verilmektedir. Bu bağlamda, öğrencilere geniş bir bilgi yelpazesi sunmaktadır. Diğer yandan, Yabancı Diller Yüksekokulu, merkez kampüslerde bulunan fakülte ile eşdeğer bir akademik birim olarak kabul edilebilir. Üniversitelerdeki hazırlık sınıfı kursları ve lisans dönemi temel yabancı dil dersleri, bu birim tarafından gerçekleştirilmektedir. Yabancı Diller Yüksekokulu'nun misyonu öğrencilerine bölümlerinde İngilizce, Almanca, Fransızca ve Rusça olarak yürütülen eğitime aktif olarak katılıp takip edebilmeleri için gerekli bilgi, yetenek ve stratejileri kazandırmaktır. Türkiye'de yabancı dil temel hazırlık eğitimi genellikle bir yıldır. Bir yıllık temel yabancı dil hazırlık eğitimini başarıyla tamamlayan öğrenciler lisans öğrenimlerine devam edebilirler. İki akademik birimi öğretim metotları ve öğretim dili olarak karşılaştırdığımızda büyük farklar olduğunu görmek mümkündür.

Akademisyen ve öğrencilerin zorunlu uzaktan eğitim sürecine uyumu, uygulamalı derslerin yoğun olduğu bölümler, fakülteler ve yüksekokullar için ders başarısı, öğrenci öğrenme düzeyi ve ders içi etkileşim beklentilerinde farklılık göstermektedir. Bu farklılığın en önemli sebebi bölüm, fakülte, yüksekokullarda görev yapan akademik personellerin ve öğrencilerin farklı öğretim ve öğrenme materyallerine ihtiyaç duymasındır. Bu durum hem öğrencilerin hem de akademisyenlerin uzaktan eğitim anlayışını ve uzaktan eğitime uyum sürecini etkilemektedir. Yabancı Diller Yüksekokulu'nun temel amacı yabancı dil öğretimi olmasından dolayı görsel, sözlü ve işitsel iletişim son derece önemlidir. Yabancı Diller Yüksekokulunda görev yapan akademisyenler zorunlu uzaktan eğitim sürecinde diğer fakültelerde görev yapan akademisyenlere göre daha farklı bir deneyim yaşamıştır. Diğer yandan, Fen Edebiyat Fakültesinde bölüm dağılımı ve bölüm içinde ders dağılımı ve içeriklerinin çeşitliliği bu fakültede görev yapan akademisyenlerin uzaktan eğitim deneyimlerini etkilemiştir. Bu bağlamda, araştırma

kapsamında, bir devlet üniversitesinde Yabancı Diller Yüksek Okulu ve Fen Edebiyat Fakültesi'nde görev yapan akademisyenlerin zorunlu uzaktan eğitim deneyimleri ve uzaktan eğitime uyum süreçleri incelenmiştir.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Eğitim, toplumsal bir kurum olarak, bilgi ve birikimlerin nesiller boyunca aktarımını sağlayan temel bir yapıdır. Sosyolojik bağlamda, “bilinmesi gereken toplumsal düzen ve bu düzen içinde bireylerin karşılaşması beklenen toplumsal ihtiyaçların bilinmesi önemlidir” (Durkheim, 2020, s. 127). Geçmişten günümüze teknolojik gelişmeler, sosyal hayatın her alanını etkilemiştir ve sosyal kurumların başında gelen eğitim de teknolojik gelişmelerden doğrudan etkilenen ve çoğu zaman teknolojik gelişmelere katkı sunan kurumlardan biridir (Akpınar, 2003). Günümüzde kullanımı hızla artan bilgi teknolojilerinin eğitim alanına entegre edilmesine dönük yoğun bir çaba söz konusudur. Bu teknolojilerin eğitim öğretim süreçlerine entegre edilmesiyle oluşan uygulamaların bir çıktısı da ‘uzaktan eğitim’ modeli olmuştur. Uzaktan eğitim; kaynak ile alıcının öğrenme-öğretme süreçlerinde birbirlerinden ayrı (çoğu zaman uzak) ortamlarda bulunduğu, alıcılarına öğretim amaçları, zamanı, yeri ve yöntemi gibi yönlerden “bireysellik, esneklik ve bağımsızlık” imkânı tanıyan, öğrenme-öğretme süreçlerinde yazılı materyaller, işitsel araçlar ve yöntemlerin kullanıldığı, kaynak ile alıcılar arasındaki iletişim ve etkileşimin dijital teknolojilerle sağlandığı, planlı sistematik bir eğitim teknolojisi uygulamasıdır (Kaya, 2002; Lei & Gupta, 2010; Uşun, 2006;).

Uzaktan eğitim ile eğitimin yüksek maliyetini düşürme, geleneksel eğitim modelinden sanal sınıf ortamında zaman, mekan, mesafe ve öğrenci sayısından bağımsız bir şekilde eğitim verme olanağı mümkündür. İyi bir altyapıya sahip uzaktan eğitim modeli, yükseköğretim kurumları için önemli bir öğretim yöntemi olmanın yanı sıra, mekânsal tasarruf ve uluslararası erişim gibi nedenlerle rekabet avantajlarını artırmada önemli bir araç olarak kabul edilmektedir (Fogarty, 2020; Sum vd., 2021; Mardini & Mah'd, 2022). Uzaktan eğitim, temelde internet erişimi, ders verme yazılımları ve temel bilgi teknolojileri kullanma becerilerini gerektiren bir süreçtir. İnternet erişimine sahip olmak, uzaktan eğitim için temel bir gerekliliktir. Ancak, internet bağlantısının yavaş veya zayıf olması, uzaktan öğrenme ve öğretme deneyimini olumsuz etkileyebilir. Geleneksel eğitim metodunda, akademisyenler genellikle Microsoft Office programlarıyla sınırlı olarak temel bilgi teknolojilerini kullanmaktadır (Çardak & Güler, 2022). Fakat uzaktan eğitimde, çeşitli programlar ve uygulamalar kullanmak gerekmektedir. Bu nedenler akademisyenlerin temel bilgi teknolojilerini etkili bir şekilde kullanabilmesi, uzaktan eğitim anlayışını belirleyen önemli faktörlerden biridir (Ak vd., 2021).

Çevrimiçi öğretimi kullanan uzaktan eğitim, akademik takvime devam etmek için pandemi döneminde akla ilk gelen çözüm olmuştur (Tharapos, 2021). Tüm dünyada ve Türkiye’de hemen hemen bütün eğitim kademelerinde yüz yüze eğitime ara verilerek zorunlu uzaktan eğitime geçilmiştir (Dikmen & Bahçeci, 2020; YÖK, 2020). Zorunlu uzaktan eğitim sayesinde yüz yüze derslere katılmak için gerekli olan seyahatler ve bulaş riski azaltılarak, öğrencilerin izole alanlarında derslere katılmaları; katılmayan öğrencilerin ise dersleri diledikleri zaman izleyebilmeleri mümkün olmuştur. Ancak bu geçiş süreci planlı olmadığından, COVID-19 salgını sürecinde hem akademisyenlerin hem de öğrencilerin zorunlu uzaktan eğitime geçişi her iki grubun eğitim anlayışını etkilemiştir (Sangster vd., 2020; Tharapos, 2021; Qazi vd., 2021). Akademisyenler ve öğrenciler arasındaki ilişki en temelde internet bağlantısı ile kurulmaktadır, ancak zorunlu uzaktan eğitim sürecinde bazı öğrenciler ve akademisyenler internet erişimi ve temel bilgi teknolojileri kullanımı noktasında sorunlarla karşılaşmıştır (Aydemir, 2018). Diğer yandan, birçok yükseköğretim kurumunun “dijital alt yapısının olmaması akademisyenlerin senkronik ders işlemede sorun yaşamalarına sebep olmuştur (Eken vd., 2020, s. 119). Bu dönemde yükseköğretim kurumlarının yapmış olduğu uzaktan eğitim altyapısı yatırımları ilerleyen zamanlarda farklı nedenlerden dolayı zorunlu uzaktan eğitime geçmek gerektiğinde faydalanabilecekleri araçlar olarak değerlendirilmektedir (Daniel, 2020).

Zorunlu uzaktan eğitim ile birlikte öğrenci ve akademisyenlerin eğitim ve öğretim alışkanlıkları farklılaşmıştır (Beatson vd., 2021; Jebbour, 2022; Osborne & Hogarth, 2021; Sangster vd., 2020). Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde, akademisyenlerin derslerde öğrencilerden geri bildirim alamaması önemli bir sorun olmuştur (Kil & Uşun, 2021), uygulamalı derslerde interaktif iletişim kuramamak önemli bir sorun haline gelmiştir. Akademisyenler öğrencilerin katılımını arttırmak ve ders içeriklerini ilgi çekici hale getirmek için ders materyalleri değiştirilmesi, ders sürelerinin kısa tutulması, öğrencilerle iletişimin artırılarak ders saatlerinin öğrencilere göre düzenlenmesinin önemli olduğunu vurgulanmıştır (Akıncan & Çakır, 2021). Diğer yandan, dersler için materyal hazırlamanın, dersleri ilgi çekici hale getirmenin zaman alması ve zorunlu uzaktan eğitim sürecinde ders hazırlığı akademisyenlerin iş yükünü arttırmıştır (Özgöl vd., 2017). Artan iş yükü ve pandemi sürecinin getirdiği belirsizlikler akademisyenlerin çalışma motivasyonlarını etkilemiştir. Motivasyon, bireyin davranışlarını başlatma, yönlendirme ve sürdürme sürecini içeren bir içsel veya dışsal etkidir. Bu, bir kişinin hedeflere ulaşma, ihtiyaçları karşılama veya belirli bir davranışı gerçekleştirme amacına yönelik güçlü bir dürtüyü ifade eder (Dörnyei & Ushioda, 2013). Zorunlu uzaktan eğitimde öğrencilerin derslere karşı ilgisizliği, derslerin mekanik olarak verilmesi, uygulamaya dayalı derslerde verimsiz sunumlar, yüz yüze iletişim eksikliği ve teknik aksaklıklar hem akademisyenlerin hem de öğrencilerin motivasyonunu düşürmüştür (Koç, 2020; Şen & Kızılcıoğlu, 2020).

Zorunlu uzaktan eğitime ani ve planlanmamış bir geçiş olduğundan, sadece öğrenme ve öğretim kalitesine odaklanmak eksik bir perspektife işaret edecektir. Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde, bireylerin temel endişe kaynağı, virüse yakalanma ve başkalarına bulaştırma korkusudur. Literatürde akademisyenlerin COVID-19 tedbirlerine dikkat ettikleri ve ailelerinin de bu tedbirlere dikkat etmeleri hususunda yönlendirici oldukları görülmüştür (Küçükali & Çınar, 2020). Ancak, virüs bulaş riski ailelerinden uzakta yaşayan akademisyenler için en önemli kaygı ve anksiyete sebebi olarak görülmektedir (Avçin & Erkoç, 2021). Aynı zamanda uzun süre bilgisayar kullanımına bağlı olarak akademisyenlerde farklı fiziksel şikayetler de görülmüştür (Büyükbaş vd., 2012). Pandemi sürecinde uygulanan kısıtlamalar ve kapanmalar akademisyenlerin alan araştırması yapma, veri toplama, diğer araştırmacılar ile bir arada çalışmalarına engel olduğundan bilimsel çalışmalarını sekteye uğratmıştır (Güven, 2021).

Salgın sürecinde zorunlu olarak başlatılan uzaktan eğitim, sadece eğitim ve öğretimin dijital ortama taşınmasıyla sınırlı kalmayıp aynı zamanda akademisyen ve öğrencilerin sınıf ortamından uzaklaşmasının etkilerini anlamak için sosyal etkileşim, eğitim anlayışı, dijital öğrenme araçları kullanımı üzerine derinlemesine bir incelemeyi gerektirmektedir. COVID-19 salgını ile birlikte yükseköğretim alanındaki değişiklikleri ve günlük yaşam pratiklerinde ortaya çıkan deneyimleri açığa çıkarmak, uzaktan eğitim anlayışlarını doğru bir şekilde anlamak açısından son derece önemlidir. Araştırma kapsamında, akademisyenlerle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler, farklı öğrenci profillerine sahip iki ayrı katılımcı grubunun zorunlu uzaktan eğitim deneyimlerinin çeşitliliğini ve akademisyenlerin zorunlu uzaktan eğitim sürecinde aile yaşamı, meslek anlayışı, gündelik yaşam pratikleri, iletişim ve zaman anlayışı ile temel bilgi teknolojileri kullanımları incelenmiştir. Bu çalışmaya rehberlik eden araştırma soruları şu şekildedir:

1. Akademisyenlerin pandemi döneminde zorunlu uzaktan eğitim anlayışına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Akademisyenlerin gündelik yaşam ve zorunlu uzaktan eğitime uyum sürecini etkilenmiş midir?
3. Akademisyenlerin zorunlu uzaktan eğitim sürecinde derslerin işlenmesi ve sınavların değerlendirilmesine ilişkin bakış açısı nedir?
4. Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde akademisyenlerin öğrenciler ile olan iletişimleri değişiklik göstermiş midir?
5. Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde akademisyenlerin temel bilgi teknolojileri kullanımına yönelik görüşleri nelerdir?

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Pandemi sürecinin başlaması ile birlikte, küresel ölçekli yaklaşık bir buçuk milyar öğrenci geleneksel yüz yüze eğitimden zorunlu uzaktan eğitime geçiş yapmıştır. Bu geçiş süreci plansız ve ani olduğundan akademisyenler için yeni ve bilinmez bir sürecin başlangıcı olmuştur. Eğitim faaliyetlerinin sürdürülmesi için zorunlu uzaktan eğitim sürecinde farklı bölüm, fakülte ve yüksekokullarda görev yapan akademik personeller farklı deneyimler yaşamıştır. Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde uygulamalı veya interaktif ders işlemenin önemli olduğu fakülte/yüksekokullarda görev yapan akademisyenlerin zorunlu uzaktan eğitime uyum süreçleri ile görece daha az uygulama ve interaktif ders işleme gerektiren fakülte/yüksekokullarda görev yapan akademisyenlerin uyum süreci farklıdır. Bu farklılıklar, eğitim programlarının özelliklerine, öğrencilerin interaktif eğitime katılımına ve öğrenme hedeflerine bağlı olarak değişebilir. Özellikle yabancı dil eğitimi içeriği ve hedeflerine sahip yüksekokulda görev yapan akademisyenler öğrencilerin daha fazla pratik yapmaları ve konuşma, yazma, dinleme gibi becerilerde deneyim kazanmalarını hedeflemektedir. Diğer yandan teorik derslerin yoğun olduğu fen edebiyat fakültesinde akademisyenlerin uyum sürecinde daha fazla özgün içerik hazırlamak gerekmektedir. Bu nedenle, araştırma İzmir’de bir devlet üniversitesinde Fen Edebiyat Fakültesi ve Yabancı Diller Yüksek Okulunda görev yapan akademisyenlerin zorunlu uzaktan eğitim sürecine uyum sağlama deneyimleri ve zorunlu uzaktan eğitim sürecinde eğitim anlayışlarını incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

3.2. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın amacı, farklı fakülte ve yüksekokulda görev yapan akademisyenlerin zorunlu uzaktan eğitim süreci deneyimleri, eğitim anlayışı ve uzaktan eğitime uyum pratiklerini anlamaktır. Bu nedenle çalışma, nitel araştırma yöntemi ve fenomenolojik araştırma deseni olarak dizayn edilmiştir. Nitel araştırma, “insana özgü bireysel özelliklerin farklı ve derin doğasına odaklandığından genellemelerden ziyade bilginin derinliği ve özgünlüğünün önemli olduğu iddiasını” savunur (Baltacı, 2019, s. 369). Fenomenoloji “gündelik hayatta sıklıkla karşılaşılan, bireyler için yabancı olmayan ancak tam anlamını kavrayamadığı olguları araştırmayı ve bireylerin belirli bir olay veya olguya ilişkin deneyimlerini temel alarak detaylı anlam yapılarına ulaşmayı” amaçlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 69; Creswell & Creswell, 2017; Merriam, 2018, s. 26). Araştırma kapsamında, COVID-19 pandemi süreci ile başlayan zorunlu uzaktan eğitim sürecinde İzmir’de bir devlet üniversitesinde görev yapan 20

akademik personelin ‘zorunlu uzaktan eğitim ve uyum’ olgusuna yükledikleri anlamın ortaya çıkarılması amacına uygun olarak fenomenoloji (olgu bilim) deseni seçilmiştir.

3.3. Araştırmanın Grubu

Nitel araştırma yöntemi ve fenomenolojik araştırma deseni olarak tasarlanan araştırmada çalışma grubunun belirlenmesi araştırmanın aktarılabirlik ve inandırıcılığı üzerinde önemli etkiye sahiptir (Mertens, 2014). Araştırma, farklı fakülte ve yüksekokulda görev yapan akademisyenleri kapsamaktadır. Çalışma kapsamında, katılımcıları belirlemek için amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Amaçlı örnekleme olgu ve olayların taraflarının duygu ve düşüncelerinin geniş bir şekilde betimlenmesine imkan verir (Yıldırım & Şimşek, 2013; Neuman, 2014). Bu bağlamda, araştırmanın katılımcılarını 2021-2022 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Fen Edebiyat Fakültesi ve Yabancı Diller Yüksek Okulu’nda görev yapan 20 katılımcı (10 katılımcı Fen Edebiyat Fakültesi ve 10 katılımcı Yabancı Diller Yüksek Okulu) oluşturmaktadır. Nitel araştırmalarda veri toplama sürecinde verilerin doyma noktasına ulaşması beklenir. Farklı bilgiler almamadığında ya da bilgiler artık göz ardı edilebilir nitelikte olduğunda, verilerin doyma noktasına geldiği kabul edilir ve veri toplamaya son verilir (Atak, 2011). Bu nedenle, 20 akademisyen ile yapılan görüşmeler neticesinde veri doyma noktasına ulaşıldığı anlaşılmıştır. Çalışmaya 4 erkek ve 16 kadın akademisyen katılmıştır. Katılımcılarda sadece 5’i evlidir, 15 katılımcı bekar. Ayrıca, en küçük 28 katılımcı ve en büyük katılımcı 53 yaşındadır.

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı Kodları	Cinsiyet	Yaş	Medeni Hal	Çocuk Sayısı	Fakülte/ Yüksekokul
GN1	Kadın	33	Bekar	-	Fen Edebiyat Fakültesi
GN2	Kadın	48	Bekar	1	Fen Edebiyat Fakültesi
GN3	Kadın	35	Evli	-	Fen Edebiyat Fakültesi
GN4	Kadın	36	Evli	1	Fen Edebiyat Fakültesi
GN5	Kadın	41	Evli	2	Fen Edebiyat Fakültesi
GN6	Kadın	34	Evli	1	Yabancı Diller Yüksekokulu
GN7	Kadın	35	Bekar	1	Yabancı Diller Yüksekokulu
GN8	Kadın	39	Evli	2	Yabancı Diller Yüksekokulu
GN9	Kadın	31	Evli	-	Yabancı Diller Yüksekokulu
GN10	Kadın	41	Evli	1	Yabancı Diller Yüksekokulu
GN11	Kadın	32	Evli	-	Yabancı Diller Yüksekokulu
GN12	Kadın	53	Bekar	2	Fen Edebiyat Fakültesi
GN13	Erkek	46	Evli	2	Fen Edebiyat Fakültesi
GN14	Erkek	36	Evli	-	Fen Edebiyat Fakültesi
GN15	Erkek	44	Evli	1	Fen Edebiyat Fakültesi
GN16	Kadın	40	Evli	2	Fen Edebiyat Fakültesi
GN17	Kadın	28	Bekar	-	Yabancı Diller Yüksekokulu
GN18	Kadın	32	Evli	-	Yabancı Diller Yüksekokulu
GN19	Kadın	31	Evli	1	Yabancı Diller Yüksekokulu
GN20	Erkek	32	Evli	1	Yabancı Diller Yüksekokulu

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu (bakınız Ek-1) kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırmalarda katılımcıların kendi deneyimlerinin detaylı olarak incelenmesi için görüşme tekniği en temel veri toplama aracıdır (Fraenkel vd., 2012). Yarı yapılandırılmış görüşme yönteminin tercih edilmesinin nedeni görüşme ortamını kolaylaştırması ve katılımcılara kesintiye

uğramadan veya belirli bir gündem tarafından yönlendirilmeden, uzun konuşma imkanı vermesidir (Longhurst, 2003). Yarı yapılandırılmış görüşmelerde araştırmacı görüşme sorularını kategorize eder ve genel hatlarıyla soruları bir kılavuz görevi görmesi için önceden belirler (Erol, 2020). Gerekli olduğunda soruları yeniden yapılandırır, soru ekleyebilir veya bazı soru(ları) katılımcının tepkilerine göre sormayabilir. Bu bağlamda araştırma kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme formu ile katılımcılara açık uçlu sorular sorularak, onları yönlendirmeden sorulara detaylı yanıt vermesi sağlanmıştır. Zorunlu uzaktan eğitim ve yükseköğretim ile ilişkili literatür taraması sonrasında yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Sonrasında hazırlanan form üzerinden 2 pilot görüşme yapılmıştır. Pilot görüşmelerden elde edilen dönüşlere uygun olarak yarı yapılandırılmış görüşme formuna son şekli verilmiştir. Yapılan pilot görüşmeler araştırmaya dahil edilmemiştir.

3.5. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışma kapsamında saha araştırmasının yapılabilmesi için öncelikle İzmir Demokrasi Üniversitesi Etik Kurulundan 09/05/2022 tarihli ve 2022/05-14 Karar ve Sayı No ile etik kurul izni alınmıştır. Yapılan tüm görüşmeler etik kurul izni alındıktan sonra tamamlanmıştır. Araştırmacı gerekli izin işlemlerini tamamladıktan sonra katılımcılara araştırmanın amacından, öngörülen faydalarından ve muhtemel zararlarından haberdar olmalarını sağlayan ve araştırmaya gönüllü olarak katıldıklarını belirten tek sayfalık ‘araştırma gönüllü katılım formu’ sunulmuştur.

Araştırma kapsamında toplanan veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Verilerin analizi, verilerden kavramsal kategoriler elde etmek amacıyla tekrar eden kodların belirlendiği açık kodlama ile kategoriler arasında bağlantılar kurmak amacıyla yapılan kodlama ile gerçekleştirilmektedir (Merriam, 2018). Nitel araştırma verilerinin analiz edilme süreci; ham verilerin (ses kayıtları ve tutulan notların) analiz için hazırlanması, verilerin hepsinin okunması, verilerin bilgisayar ya da el ile kodlanması, kategorilerin oluşturulması ve yorumlanması olarak sıralanmaktadır (Creswell, 2013). Yapılan analizler sonucunda belirlenen kategoriler ise gündelik yaşam pratikleri, motivasyon ve belirsizlik, uzaktan eğitim, bilgi teknolojileri kullanımıdır. Ayrıca, katılımcıların gizliliğini korumak için tüm katılımcılara görüşme numarası atanarak kodlama yapılmıştır. Bu sayede katılımcıların gerçek fikir ve duygularını paylaşma konusunda daha özgüvenli olmaları amaçlanmıştır. Katılımcılar ile yarı yapılandırılmış görüşme formu üzerinden yaklaşık 30-45 dakika arasında değişen yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

4. BULGULAR

Küresel çapta bir salgın olan COVID-19 Pandemi sürecinde yüksek bulaşma riski nedeniyle yüz yüze eğitime ara verilerek eğitim ve öğretimin devam etmesi için zorunlu uzaktan eğitime geçilmiştir. Yükseköğretim kurumları, mevcut altyapılarını kullanarak ve yeni altyapılar oluşturarak eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürebilmiştir. Farklı fakülte ve yüksekokulda görev yapan akademisyenlerin zorunlu uzaktan eğitim süreci deneyimleri, eğitim anlayışı ve uzaktan eğitime uyum pratiklerini ele alan bu çalışmayla ilgili bulgular bu bölümde ele alınmıştır. Analizler sonucunda, “*gündelik yaşam pratikleri, motivasyon ve belirsizlik, uzaktan eğitim, bilgi teknolojileri kullanımı*” olmak üzere dört farklı kategori üzerinden bulgular sunulmuştur.

4.1. Gündelik Yaşam Pratikleri

Yapılan görüşmelerde elde edilen verilerden COVID-19 Pandemi süreci ile başlayan uzaktan eğitim ile birlikte gündelik yaşamda meydana gelen kapanma, sosyal etkileşimin azalması, çatışma/karmaşa, çocuk sahibi olma durumun getirdiği sorumluluklar, medeni hal gibi faktörlerin katılımcıların aile, iş ve gündelik yaşamı etkilediği bulgulanmıştır. Akademisyenlerin hem Pandeminin getirdiği yeni ‘normal’ olarak ifade edilen yaşam düzenine hem de uzaktan eğitim ile başlayan yeni eğitim-öğretim modeline alışması zaman almıştır. Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde, akademisyenlerin iş ve aile yaşamlarının birleşmesi özellikle çocuk sahibi olan katılımcılar için ek sorumluluk ve zorluklar yaratmıştır. Aşağıdaki tabloda gündelik yaşam pratikleri kategorisine ait kodlama gösterilmiştir.

Tablo 2.
Gündelik Yaşam Pratikleri Kategorisine Ait Kodlama

Kategori	Kod	f	%
Gündelik Yaşam Pratikleri	Sosyal etkileşim	18	%90
	Çatışma/Karmaşa	16	%80

Çocuk sahibi olma	13	%65
Medeni hal	20	%100

Katılımcıların gündelik yaşam pratiklerine ait görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

“Aile bireyleri yaşlı olduğu için ve onları korumak zorunda olduğumuzdan ne yazık ki arkadaşlarla çıkıp sosyalleşemiyoruz. Haliyle deşarj olamadığımız için bir süre sonra psikolojik açıdan yorgun düştüğüm zamanlar oldu. Bu nedenle de aile içinde birbirimize sardığımız zamanlar oldu. Aslında böyle hani küçük şeyler her ailede olan ama hemen büyüdü soruna dönüştü çatışmalar yaşandı aramızda (GN1, kadın, bekar)”.

“Uzaktan eğitim ile birlikte evin içindeyken nasıl söyleyeyim sanki ev yaşamındayken iş ve okul böyle yan alan gibiydi. (...) Yeni eğitim düzeninde bir karmaşa oldu tabii evde herkesin çalışma alanlarını ayırdık. Herkesin kendine göre çalışma saatlerini ayarlamaya çalıştık. İşte biri ders veriyorsa diğer aile üyelerinin kendi alanlarında sessiz kalması gibi kurallar koymaya başladık. Ders saatleri ve zamanları sebebiyle evde kısıtlamalar oluşturduk (GN2bekar, kadın)”.

“Normalde dersleri okulda yaptığım için haliyle derslere tam olarak odaklanabiliyordum ancak evde uzaktan eğitim sürecine geçince diğer odada çocuğunuzun olduğunu biliyorsunuz ve o an ders vermek için çabalyorsunuz. Konsantrasyon anlamında daha büyük sıkıntılar olduğunu söyleyebilirim. Örneğin ofisteyseniz ya da ofisten derse gidiyorsanız bütün odağınız ders ancak evdeyken siz ders verirken çocuğunuz kapıyı tıklatıp seslenebiliyor ya da dersin ummadığınız bir yerinde odaya girebiliyor. (...) Okula gelirken evi evde bırakabiliyorsunuz ancak uzaktan eğitim sürecinde evde online ders verirken aklınız sürekli çocuğunuzda oluyor “acaba içerde ne yapıyor? açıldı mı? bir şey oldu mu?” yani sürekli bir yandan onu düşünmek zorundasınız ve bu gerçekten ders performansını olumsuz etkiliyor (GN7, kadın, bekar)”.

“Evli olunca evde iki kişi akademisyen. Doğal olarak herkes kendi odasında ders veriyor. Bir çocuğum ilkokula gidiyor, ona da bir oda mecburen derslerine devam edebilmesi için diğer çocuğum da 2,5-3 yaşında olduğu için bakıma ihtiyacı var bu yüzden uzaktan eğitim sürecinde ders vermek doğal olarak çok zor oldu bizim için. Eşim ve ben ayrı odalarda ders verirken kapılar kapalı olduğundan çocuklar hep yumruklardı kapıları içeri alalım diye (GN5, kadın, evli, 2 çocuk sahibi)”.

“Eşim sağlıklı olduğu için o hiçbir şekilde izin kullanamadı. Ben de evdeydim, derslerimi evden yürütüyordum. Çocuk bakma zorunluluğundan dolayı baya bir zorluk yaşadım. Hem evden çalışıp hem çocuk bakmak büyük sıkıntı olmuştu benim için. Genel olarak gündüzleri tamamen çocuklarla uğraştığım için akşamları yorgun ve bitkin olarak derslerimi yapıyordum. Yeni düzene uyum sağlamak baya zor oldu benim için (GN20, erkek, evli, 1 çocuk sahibi)”.

4.2. Motivasyon ve Belirsizlik

Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde belirsizlik, öğretim yöntemlerindeki değişiklikler, teknik sorunlar ve iletişim zorlukları vb. gibi faktörler, akademisyenlerin günlük çalışma rutinlerinde belirsizliklere ve bilimsel çalışmalarında motivasyon düşüklüğüne neden olmuştur. Pandemi ve uzaktan eğitimin getirdiği bilinmezlik ve motivasyon düşüklüğü akademisyenler için yeni bir zorluk oluşmuştur. Bu bağlamda, araştırma bulguları motivasyon ve belirsizlik kavramları arasındaki ilişkiyi anlamak adına önemli bir perspektif sunmaktadır. Aşağıdaki tabloda motivasyon ve belirsizlik kategorisine ait kodlamalar gösterilmiştir.

Tablo 3.

Motivasyon ve Belirsizlik Kategorisine Ait Kodlama

Kategori	Kod	f	%
Motivasyon ve Belirsizlik	Belirsizlik/ Bilinmezlik	20	%100
	Öğretim yöntemlerindeki değişiklikler	20	%100
	Teknik sorunlar	20	%100

İletişim zorlukları	20	%100
---------------------	----	------

Katılımcıların motivasyon ve belirsizlik kategorisine ait görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

“Online derslerde Osmanlı Türkçesini Arap harfleriyle yazmak gerekiyor. World’e Arap harfleriyle şurada da görüyorsun(fotoğraf 1) bu şekilde. Şimdi Q klavye kullanıyoruz, çok sıkıntılıydı Arap harflerini Q klavyede kullanmak. Yani Osmanlı Türkçesi dersini uzaktan eğitimle vermek diğer derslere göre biraz daha zordu. Bu tarz sorunlar derslerde motivasyonu daha da düşürüyor. Diğer derslerde ise motivasyonum öğrencilerin katılımıyla doğru orantılı olarak arttığı oluyor. Yani öğrenciler ne kadar derse katılırsa motivasyonum o kadar yüksek oluyor (GN3, kadın, evli)”.

Fotoğraf 1.

Arap harflerinin Q klavye üzerine katılımcı tarafından yazılmış hali

“Evet öğrencilerle uzaktan eğitim sürecinde ilk defa sanal ortamda tanıştık (pandemi sürecinde başlayan öğrencilerden bahsediyor). Yüz yüze eğitimde daha önce tanıdığım öğrencileri sesinden tanıyorum, ekrana bakmaya bile gerek duymuyorum. Ancak diğer öğrencilerde bazen kimin konuştuğu belli olmuyor. Öğrencileri tanımadığımız için kim konuşuyor bilemiyorum, o açıdan uzaktan eğitim farklıydı bilinmezlik söz konusuydu. Hani merakta ediyorsun şimdi ‘kimdir? nedir?’ yani öğrenciniz var kim olduğunu bilmiyorsunuz, daha önce hiç karşılaşmadığım öğrenciler (GN3, kadın, evli)”.

“Derslerde öğrenci karşıda ama ‘o an nerede? nasıl bir evde? hangi şartlar altında yaşıyor?’ bilmiyorsun. Eğer çok empati kuramayan biriyseniz veya o sarsılmayı yaşamadıysan bunu asla anlamıyorsun. Öğrenciler derslere devam etmediğinde nedenini bilmiyorsun. İşte öğrencimin biri bana yazana kadar ben de farklı farklı şeyler düşünüyordum. Bir öğrencim neden katılmadığını: ‘Hocam benim ailem işsiz şu anda benim bırakın bilgisayarını hani internet paketimi ödeyecek dahi param yok. Ben bu yüzden devam edemiyorum derslere bilginiz olsun’ şeklinde iletti. (...) Online derslere katılmak için bilgisayar almak isteyen bir öğrencim fabrikaya başvurup çalışmaya başladı (yarı zamanlı ya da tam zamanlı belki bilmiyorum) daha sonra kolunu makineye kaptırması ve bu şekilde yaralanmıştı (GN19, kadın, evli)”.

“Yüz yüze ders vermeyi daha çok seviyorum. Uzaktan eğitimde etkileşim olmadığından kendi kendime karşılıklı iletişim olmadan ders anlatmak motivasyonumu düşürdü. (...) Benim için tahta kullanabilmek benim için bir motivasyon kaynağı. Öğrenciyle yüz yüze iletişim kurmak, göz kontağı kurabilmek önemli. Uzaktan eğitimde bir şey söylediğinde anlıyorlar mı? anlamıyorlar mı? diye kontrol edememek en büyük sıkıntım diyebilirim. Dersi anlatıyorum, karşı taraftan bir onay bekliyorum sonuçta sözlü olarak gelmiyor ve vücut dili de yok (ders esnasında kameralar kapalı) beden dili yok, jest ve mimikler yok. Bu da ders motivasyon açısından sıkıntı oluyor (GN3, kadın, evli)”.

“Ders motivasyonu ile ilgili soruya en iyi ben cevap verebilirim. En düşük ve yüksek kurlara (İngilizce seviyesi) ders vermiş biri olarak. Yüksek kurlarda gerçekten ders çok güzeldi çünkü öğrenci hevesliydi ve sürekli mikrofonlar açıyordu, derse katılım fazlaydı. Bazen öyle oluyordu ki öğrencilere ‘bir dakika el kaldırın, tek tek konuşun aynı anda konuşmayın’ diye uyarıyordum. Düşük kurlarda ise öğrenciler çok çekingenlerdi. Burada bir diğer bir faktör olarak dil bariyeri de olabilir. Öğrenciler ancak zorlayınca konuşuyorlardı. Zaten zorlaya zorlaya 5 kişi kaldık derste uzaktan eğitimde. O anlamda motivasyonum tabii ki de düşüyordu. Ben bu kadar hevesliyim ama aynı reaksiyonu/tepkiyi öğrencilerden alamıyorum. Bu da haliyle ders motivasyonumu düşüyordu (GN8, kadın, evli)”.

Genel olarak katılımcılar, zorunlu uzaktan eğitim sürecinde geleneksel sınıf ortamının olmaması ve öğrencilerle yüz yüze iletişim kuramamalarından dolayı eğitim ve öğretim motivasyonlarının düştüğünü ifade etmiştir. Katılımcıların yaşadığı motivasyon kaybı, öğrencilerle yüz yüze etkileşim eksikliği ve öğrencilerin yaşadığı sorunların bilinmemesi gibi faktörler, akademisyenlerin eğitim ve öğretim motivasyonlarını olumsuz etkilemiştir. Akademisyenler zorunlu uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları motivasyon kaybı ve belirsizlikle başa çıkma noktasında farklı çözümler yaratmaya çalıştığı bulgulanmıştır.

4.3. Uzaktan eğitim

Çalışmanın odak noktası, zorunlu uzaktan eğitimin yükseköğretim düzeyinde nasıl uygulandığı ve akademisyenlerin bu yeni paradigma ile başa çıkma süreçleridir. Çalışma kapsamında görüşme yapılan katılımcılar farklı kitle iletişim seçeneklerinin olmasına rağmen öğrenciler ile iletişim kurmakta zorlandıklarını belirtmiştir. Aşağıda tabloda uzaktan eğitim kategorisine ait kodlama gösterilmiştir.

Tablo 4.

Uzaktan Eğitim Kategorisine Ait Kodlama

Kategori	Kod	f	%
Uzaktan Eğitim	İletişim sorunları	20	%100
	Zaman yönetimi	20	%100
	Monolog eğitim	20	%100
	Sürekli çalışıyor gibi hissetme	18	%90
	Kontrol ihtiyacı	16	%80

Katılımcıların uzaktan eğitim kategorisine ait görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

“Online derslerde öğrencileri görmedim. Öğrencileri tanımayı bırak göremiyorsun bile. Seslerini bile duymadım çoğu zaman. Mikrofonları dahi açmıyorlardı. Bazen bari kutucuklara yazın diyorum, ona bile cevap vermiyorlar. Nadir yazıyorlar. Uzaktan eğitim olumsuz şekilde etkiledi yani gerçekten. Bilemiyorum dersler monolog olmaya başladı. (...) Hani öğrenci seni dinliyor mu, dinlemiyor mu?, yüzünü göremiyorsun, jest ve mimiklerini okuyamıyorsun, konu anlaşıldı mı?, anlaşılmadı mı? bilemiyorsun. İnteraktif olmuyor, bu yüzden uzaktan eğitimden olumsuz etkilendim (GN1, kadın, bekar)”

“Derse katılım konusunda çok çekimselerler. Yani kimse kameralarını açmıyor. Yüz yüze görememek duvara ders anlatıyormuş gibi hissettiriyor, radyo programında gibisiniz sanki. Tek başınıza konuşuyorsunuz sadece. Geri bildirim olmadan ders anlatmak robotik bir şeye dönüştürüyor sizi bir süre sonra. (...) Online dersi öğrenci açmış ve gitmiş mesela karşıda yok, bekliyorum ne olacak acaba diye. Mesela öğrencinin katılmasını istediğim zaman, öğrenci reddediyor katılmayı. Kamerayı açmayı, mikrofonunu ben açtığımda, kendi kendine kapatan öğrenciler oldu. Uzaktan eğitimde dersler başarısız geçti benim için diyebilirim (GN2, kadın, bekar)”

“Ders anlatımımı etkiledi tabi ki de çünkü yüz ifadelerini görmediğim için anlayıp anlamadıklarını ya da beni duyup duymadıklarından emin olamadığım için dersin çoğunluğu şöyle geçiyor: “Can you hear me? (Beni duyabiliyor musunuz?) Are you with me? (Benimle misin?)”. Sürekli bu soruları soruyordum o anlamda sürekli bir sözlü teyit halinde oluyoruz. Çünkü yüz yüze derslerde görsel feedback (geri bildirim) alabileceksen sürekli bir sözlü geri bildirim duyma ihtiyacında oluyorsunuz (GN8, kadın, evli)”

“Online dersler aynaya konuşuyormuşum gibi hissediyordum, hiç ders anlatıyormuşum gibi değildi. Öğrencilerden sürekli rica ediyordum, beni onaylayın, bana cevap verin ki; beni dinlediğinizi hissedeyim, sizin orada olduğunuzu bileyim. Uzaktan eğitim sürecinde en çok bu iletişimsizlik beni zorladı (GN9, kadın, evli)”

“O günleri hatırladıkça sinirlerim bozuluyor. Kendime hiç serbest zaman ayıramadım. Örnek vereyim, kahve makinam var. O kahve makinem önce bir suyla kendini temizliyor sonra istediğin kahveye basıyorsun yapıyor sonra tekrar başka bir suyla kendini temizlenip kapanıyor. Tüm bunları kahve makinesi maksimum yarım saat içerisinde tamamlıyor. Uzaktan eğitim sürecinde benim o

yarım saat içerisinde o kahve makinasından kahveyi alacak vaktim olmuyordu. O derece zaman bulamıyordum yani sürekli çalışıyordum bilgisayar başında (GN10, kadın, evli)”.

“Uzaktan eğitimde sürekli epostalarımı, mesaj kutumu acaba bir şey geldi mi diye kontrol etmek zorunda hissediyordum. Öğrencilerden gelen her mesajı anında cevaplamam gerekiyormuş gibi hissettiğimden hiç zaman yönetimi yapamadım. Bu da beni 24 saat çalıştıyormuşum gibi hissettirmeye başladı. Kendi zihnimde hiçbir boşluk olmadan sürekli çalıştıyormuş gibi bir hissiyata kapıldım. O da bir süre sonra ister istemez zihinsel anlamda yorgunluk yaratmaya başladı (GN2, kadın, bekar)”.

Öğrencilerin kameralarını açmamaları, mikrofonlarını kullanmamaları ve iletişimde pasif kalmaları, akademisyenlerin öğrenci tepkilerini anlamakta güçlük çekmelerine ve dersin monolog haline gelmesine neden olmuştur. Akademisyenlerin öğrencilerle iletişim kurmada yaşadıkları sorunlar ve zorunlu uzaktan eğitimin interaktif olmayan yapısı akademisyenlerin ders motivasyonlarını olumsuz etkilediği bulgulanmıştır. Ayrıca, zorunlu uzaktan eğitim sürecinde akademisyenlerin zaman yönetimi konusunda zorlandıkları, sürekli olarak online iletişim kanallarını kontrol etmek zorunda olmalarının sürekli çalışıyor gibi hissetmelerine ve kişisel zaman algılarının kaybolmasına neden olduğu bulgulanmıştır.

4.4. Bilgi Teknolojileri Kullanımı

Pandeminin sürecinin getirdiği bilinmezlik ile birlikte yükseköğretim kurumları zorunlu uzaktan eğitim sürecine hazırlıksız yakalanmıştır. Zorunlu uzaktan eğitim sürecinin başlamasıyla birlikte hem öğrenciler hem de akademisyenler temel bilgi teknolojilerini kullanmak zorunda kalmıştır. Ders içeriği hazırlanması, sınav uygulamaları, ölçme değerlendirme, derslerin takip edilmesi ve farklı kullanımlar için bilgi teknolojileri ve internet kullanımı hem öğrenci hem de akademisyenler için temel bilgi teknolojileri kullanımı bir zorunluluk haline gelmiştir. Aşağıdaki tabloda bilgi teknolojileri kullanımı kategorisine ait kodlama gösterilmiştir.

Tablo 5.

Bilgi Teknolojileri Kullanımı Kategorisine Ait Kodlama

Kategori	Kod	f	%
Bilgi Teknolojileri Kullanımı	Öğrencilerle etkileşim azalması	20	%100
	Ders materyallerinin değişmesi	19	%95
	Alt yapı ve teknik problemler	20	%100

Katılımcıların bilgi teknolojileri kullanımına ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıda sunulmuştur:

“Son hafta çok güzel bir konuşma aktivitesi yaptık öğrencilerle. Ben de kendi kendime şey diyorum online olmasına rağmen ne kadar geliştiler çünkü en zoru konuşmadır yabancı dilde. Öğrenciler hem çekinirler hem uzaktan eğitimde gerçekten zor oluyor konuşma pratiği yapmak. Sonra öğrenci bana; “hocam size bir şey itiraf edebilir miyim?” dedi. Ben de tabii ki dedim. Öğrenci; “Hocam çok çabalyorsunuz, çok yardımcı oluyorsunuz, sağ olun ama ben size söylediğim bu İngilizce cümlelerin hepsini Google Translate’e yazıyorum oradan okuyorum” dedi. Neden çünkü kamerası açık değil. Bilemiyorum ki, okuyor mu? Gerçekten söylüyor mu? Cümleyi güzel bir tonlamada söylediği için başka yerden okuduğu da anlaşılıyor. Nefes alarak, tonlamasını yaparak güzel söylüyor. Ben şok oldum, ekranın karşısında kala kaldım. Dedim ki kendi kendime, onların iyi olduklarını düşünüyorum ama ben kendimi kandırılmışım aslında benim için şok edici bir andı. Sonra düşündüm acaba kaç kişi gerçekten mikrofon karşısında konuştu ve kaç Google Translate’e yazıp söylemeye çalıştı bilemiyorum (GN19, kadın, evli)”.

“(…) Uzaktan eğitimde ders süreleri de değişti mesela 3 buçuk saatlik ders yarım saatte bitiyor. Daha çok görsel materyal, daha çok linkler paylaşıyoruz. Bazen konu ile ilgili şunu okuyun veya bu filmi haftaya kadar izleyin üstüne online derste tartışalım diyorum. Farklı şeyleri derslere dahil etmeye başladım çünkü vaktinden önce konu bitiyor, derse devam etmek zorunda hissediyorum kendimi (GN4, kadın, evli)”.

“Uzaktan eğitimde öğrencileri derste tutabilmek için gerçekten elimden gelen her şeyi yaptığımı düşünüyorum. Dersleri daha esprili anlatabilmek, daha günlük yaşadığımız şeylere vurgu yapıp,

öğrencileri yakalayıp dikkatlerini çekebilmek için çok çabaladım. Derslerde sadece tek taraflı anlatım değil küçük videolar seyrettirip, öğrencileri derslere çekmeye çalıştım. Yani açıkçası derste tutmak için çok çabaladım. Umarım tutabilmişimdir (GN1, kadın, bekar)”.

“Uzaktan eğitimde birçok aksilikte oldu. Derslerde her şeyi gördük. Kamerasını açık unutanlar oldu, sesi açıkken misafir karşılayanlar oldu. Misafir ağırlayan arkadaşlarımız oldu işte çay yapıyorum gel, otur, kek var falan gibi şeyler duyduk. O öğrenci mikrofonunu kapatana kadar bütün sınıf dinledik konuşmaları (GN13, erkek, evli)”.

“Uzaktan eğitimde bazı teknik sorunlarda yaşadık. Kullandığımız programlar hiç hataya gelmiyor. Mesela sınav sorusunu yedide paylaşılacaksa, onun güvenliğini sağlamak gerekiyor. Bu açıdan bazı sorunlar yaşandı. Örneğin sınav sorusunu saat yedide paylaşacak şekilde sistemden ayarladım sanıp, saat beşte yanlışlıkla paylaşmışım. Dolayısıyla öğrencilere de bildirim gitmiş otomatik olarak, ben bunu bilmiyordum. Böyle olunca sonradan sınav sorusunu değiştirmek zorunda kaldık. Bu tür teknik sorunlarla karşılaştığımız da oldu (GN17, kadın, bekar)”.

“(…) Uzaktan eğitimde bizi en çok zorlayan altyapı sorunları oldu. Bir keresinde ders anlatırken elektrikler kesildi ve ben dersten koptum. Evim 5.katta, evin alt katında kafe var. Hemen üstümü değiştireyim, kafeye inip derse buradan bağlanabilir miyim paniğimi yaşadığımı biliyorum (GN19, kadın, evli)”.

Yüz yüze olan eğitim modelinin yerini ani bir şekilde zorunlu uzaktan eğitimin almasıyla birlikte akademisyenlerin öğrencilerle olan etkileşimleri azalmıştır. Zorunlu uzaktan eğitimin başarılı olması için bilgi teknolojileri kullanımı önemlidir. Zorunlu uzaktan eğitim için kullanılan Microsoft Teams, Zoom, Google Meet vb. gibi platformlarının kullanımının zor olması, bazı altyapı ve teknik sorunlar, akademisyenlerin zorunlu uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları başlıca sorunlar arasında yer almaktadır.

5. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

2019 yılının sonlarından ortaya çıkan COVID-19 Salgını ile birlikte dünyadaki neredeyse tüm ülkeler ekonomik, siyasi ve sosyal anlamda etkilenmiştir (Kaya, 2023). Pandemi sürecinde değişimlerden en çok etkilenen kurumlardan biri de eğitim kurumu olmuştur. Eğitim kurumu, toplumsal bütünlüğün sürekliliğini sağlama görevi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, eğitim kurumundaki değişimler, doğrudan veya dolaylı olarak diğer toplumsal kurumları (siyaset, sağlık, aile, hukuk vb. gibi) etkilemektedir. Yükseköğretimde zorunlu uzaktan eğitim modeline geçiş süreci acil, plansız ve hızlı gerçekleştiğinden beraberinde birçok sorun getirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, akademisyenlerin pandemi nedeniyle iş yaşamlarında meydana gelen değişiklikler, gündelik yaşam pratiklerini etkilemiştir. Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde akademisyenlerin ev ve ofis hayatı ayrımının ortadan kalkmasından dolayı ev içi düzen akademik yaşama uygun olacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Salgın sürecinde, kamusal alanda gerçekleşen birçok günlük yaşam pratiği bireylerin özel alanlarını etkilemiştir. Bu durum, ev içinde bireylerin rollerin değişmesine neden olmuş ve birçok kişi, salgın ve sonuçlarıyla başa çıkma çabaları kapsamında yaşam alanlarını yeniden düzenlemiştir (Tayanç, 2022). Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde özellikle evli ve çocuk sahibi akademisyenlerin ev içinde rolleri farklılaşmıştır. Ev ve iş ayrımının ortadan kalkması ile günlük ev işleri ve çocuk bakımı vb. gibi durumlar için dışardan hizmet alamayan akademisyenlerin iş yükleri arttırmış ve bilimsel çalışmalarını sürdürmekte zorlanmıştır (Kablay, 2023). Uzaktan eğitimde evde kalan çocuklarla ebeveynler ilgilenmek zorunda olduğundan hem iş hem de çocuk bakımını aynı anda yapmaları bazı sorunları beraberinde getirmiştir (Çelik, 2020). Benzer şekilde araştırma bulgularında evli ve çocuk sahibi olan katılımcıların, ev içinde eğitim ve öğretim faaliyetleriyle ilgilenirken aynı anda çocuklarının bakımıyla ilgilenmek durumunda kalmaları günlük iş rutinleri olan ders verme, idari ve akademik işlerin sürdürülmesini etkilemiştir. Benzer bulguları Elmas Atay ve Gerçek (2021, s. 233) çalışmasında, “küçük yaşta çocuğu olan akademisyenlerin ders anlatırken ve akademik çalışma yaparken sürekli olarak bölündükleri ve işlerini yapmaya devam etse bile farklı bir odada bulunan çocuklarının ne yaptığını ne durumda olduğunu ders anlatımı esnasında düşünmeye devam ettiklerini” belirtmiştir. Bu durum akademik personellerin zorunlu uzaktan eğitim sürecine uyumunu zorlaştırmış ve derslere odaklanma problemlerine neden olmuştur. Sonuç olarak zorunlu uzaktan eğitime geçiş ile birlikte akademisyenlerin gündelik yaşam pratikleri değişmiş ve bu değişim zorunlu uzaktan eğitim sürecine uyumu etkilemiştir.

Araştırma bulgularına göre zorunlu uzaktan eğitim sürecinin başlamasıyla birlikte, akademisyenlerin hayatlarına giren yeni eğitim ve öğretim düzeni ders işleyişinde belirsizliklere neden olmuş ve çalışma motivasyonlarını etkilemiştir. Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde, akademisyenlerin ders motivasyonlarının öğrencilerin katılımı ile yakından ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Benzer şekilde Erol ve Çayak (2022) araştırmalarında, yükseköğretim kurumlarında görev yapan akademisyenlerin zorunlu uzaktan eğitim sürecinde akademik ve idari işler açısından belirsizlikler yaşadıklarını belirtmiştir. Belirsizlik, “gelecekle ilgili bilgi eksikliği ve karar verme süreçlerinde amaca ulaşma koşullarının kesin olmadığı durumlarda veya gelecekteki olayların tahmin edilebilirliğinin düşük

olduğu durumda ortaya” çıkmaktadır (Korkut-Owen, 2021, s. 37). Pandemi süreci genel olarak herkes için belirsizliklerle dolu bir süreci ifade etmektedir. Ancak, zorunlu uzaktan eğitim sürecinde akademisyenler için belirsizlik ise daha önce tanışmadıkları öğrencilerle ilk defa sanal sınıflarda iletişim kurmaları ile öğrencilerin kim olduğunu bilmeden ders yapmaya başlamaları ile gerçekleşmiştir. Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde akademisyenlerin öğrencileri görmemesi ve tanınaması belirsizliğe ve bilinmezliğe yol açarak motivasyonlarını olumsuz etkilemiştir. Benzer şekilde Sprang ve Silman (2013), uzaktan eğitim sürecinde akademisyenlerde genel anlamda bir motivasyon kaybı olduğunu belirtmiştir. Yine Kutlutürk ve Yıkılmaz (2021) çalışmasında iş stresi artan akademisyenlerin, performansının düştüğünü ve üretkenliğinin azaldığını hatta bu durumun depresyona ve tükenmişliğe neden olabileceğine belirtmiştir. Diğer yandan, bazı çalışmalar uzaktan eğitimin akademisyenlerde motivasyon kaybına yol açmadığı, aksine artan dijital imkanlar ile yurtiçi ve yurtdışı eğitimlere katılabilme, uzaktan ders verebilme, uluslararası kaynaklara daha hızlı ulaşma vb. gibi imkanlar yaratarak daha fazla yayın yapma isteği olan ve çalışma alanını konforlu hale getiren akademisyenlerin motivasyonlarını artırdığını bulgulanmıştır (Gonzalez vd., 2020; Parlar & Kart, 2022). Farklı bulgular ile birlikte ele alındığında sonuç olarak zorunlu uzaktan eğitim sürecinde akademisyenlerin çalışma motivasyonlarında bir düşüş yaşanmış, bilinmezlik ve belirsizlikler ile karşı karşıya kalmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre ani ve hızlı uzaktan eğitim sürecine geçiş yükseköğretimde bazı sorunları beraberinde getirmiştir. Ortaya çıkan bu problemlere akademisyenler farklı stratejiler ve çözümler üretmeye çalışmıştır. İletişim teknolojilerinin gelişmesi, uzaktan eğitim sürecinde akademisyenlerin sürekli iletişim halinde olma zorunluluğu hissine kapılmasına neden olmuştur. Bu bağlamda akademisyenler bilimsel çalışmaları ve dersleri sürdürme konusunda zaman yönetimini doğru ayarlamada zorlanmıştır. Bu durum, akademisyenlerin iş yükü ve stresini artırmış, iş ve özel hayat dengesini sarsmıştır. Parlar ve Kart (2022) çalışmasında, akademisyenlerin salgın döneminde öğrencilerle daha fazla ilgilenme zorunluluğu hissetmesi, çalışma yoğunluğunun artması, online derslerin süresinin uzaması, uygun bir çalışma ortamının olmaması gibi nedenlerden dolayı performanslarının olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

Araştırma bulgularına göre zorunlu uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin derslere katılımının düşmesi ile birlikte öğrenci ve akademisyenler arasında etkileşiminin azalmış ve nedenle derslerin kalitesini düşmüştür. Akademisyenler, öğrencilerle yüz yüze iletişim kuramadıklarından ve öğrencilerin mikrofon ve kameralarını sürekli kapalı tutmasından dolayı öğrencilerin dersi anlayıp anlamadığını teyit etmek için her seferinde “*sözlü teyit ihtiyacı*” duymuştur. Benzer şekilde Kablay (2023) çalışmasında, akademisyenlerin öğrencilerle etkileşim kuramamasının ve derslere düşük katılım sağlanmasının, katılan öğrencilerin genellikle kamera ve mikrofonlarını kapalı tutmalarının öğrenci-akademisyen iletişimini zorlaştırdığını ifade etmiştir. Farklı çalışmalarda benzer sonuçlar elde edilmiş olup, uzaktan eğitim sürecinde farklı nedenlerden dolayı derslere etkin katılımın olmamasının derslerin verimliliğini azalttığını ortaya koymuştur (Durdu & Coşkun, 2023; Kürtüncü & Kurt, 2020). Uluslararası alandaki çalışmalara baktığımızda ise ülke genelinde 270 milyon öğrenci ile en büyük uzaktan eğitim sürecini yöneten Çin’de öğrencilerle etkileşim kuramama ve ders içeriklerine öğrencilerin ilgisiz kalması gibi faktörlerin, uzaktan eğitimin kalitesini düşürdüğü bulgulanmıştır (Zhou vd., 2020). Uzaktan eğitim sürecinde akademisyenler ve öğrenciler arasındaki etkileşim düzeyi derslerin kalitesini belirlemektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, zorunlu uzaktan eğitim süreci, öğrenci ve akademisyenlerin temel bilgi teknolojilerini kullanma düzeyini artırmış, ders materyalleri çeşitlenmiş ve zaman içinde yeni programlar, uygulamalar ve yöntemleri öğrenmişlerdir. Geleneksel eğitimden farklı olarak uzaktan eğitimde, eğitimcilerin tek taraflı anlatımdan ziyade teknik sistem içinde farklı öğretim yöntemleri kullanmayı gerektirmektedir (Kımalıoğlu & Güven, 2011). Uzaktan eğitimde animasyon, video, simülasyon vb. gibi etkileşime dayalı materyallerin kullanılması öğrencilerin ilgisini çekmekte ve eğitimi daha verimli hale getirmektedir (Kör vd., 2013). Bu nedenle, zorunlu uzaktan eğitim sürecinde akademisyenler öğrencilerin derslere daha fazla motive olması ve katılımının artması için ilgi çekme, iletişim kurma, izleme ve paylaşımda bulunma vb. gibi farklı stratejiler kullanmıştır (Shaikh & Özdaş, 2022). Öğrencilerin derslere aktif katılımını artırmak için etkileşimli materyallerin kullanımı, grup çalışmaları, proje çalışmaları, soru-cevap etkinlikleri, görüşmeler ve anket kullanımı vb. gibi teknikler derslerin başarısını arttırmaktadır. Yüz yüze eğitimde kullanılan ders materyalinin yetersizliği, çevrimiçi eğitim platformlarında etkili bir şekilde ders anlatma amacıyla yeni ve öğrencilerin ilgisini çekecek ders içeriklerinin hazırlanmasına neden olmuştur (Elmas Atay & Gerçek, 2021; Sekreter vd., 2021). Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde akademisyen ve öğrencilerin temel bilgi teknolojileri kullanımındaki artış ve ders içeriklerinin çeşitlenmiş olması zorunlu uzaktan eğitimin olumlu bir katkısı olarak değerlendirilmektedir (Altınpulluk, 2021). Ders içeriklerinin değişmesi aynı zamanda öğrencilere daha fazla bilgi aktarımına olanak sağlamıştır.

Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde akademisyenler için sınavlarının adil bir şekilde yapılması ve değerlendirmesi en önemli akademik sorunların başında gelmektedir. Özellikle online sınav uygulamaları ve ödevlerin hazırlanması ile ilgili sorunlar akademisyenlerin adil bir değerlendirme yapmasını zorlaştırmıştır. Bu durum zorunlu uzaktan eğitim sürecinde derslerin başarıya ulaşmasını engelleyen önemli bir etken olarak bulgulanmıştır. Erzen ve Ceylan (2020) çalışmasında, online sınavlarda fiziki denetimin olmamasının sınavlarda kopya çekilmesi

olasılığını artırdığı, bu durumun çalışan öğrencilerin haklarının aleyhine bir durum olduğunu belirtmiştir. Uzaktan eğitimde sıkça karşılaşılan internet bağlantısı sorunlarının yanı sıra (Dikmen & Bahçeci, 2020), genellikle göz ardı edilen dikkat dağıtıcı unsurların fazla olması da sınav güvenliğini tehlikeye sokan bir diğer unsurdur.

Sonuç olarak, zorunlu uzaktan eğitim sürecinde ortaya çıkan değişiklikler, akademisyenlerin iş ve özel hayatları üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Ev içi iş bölümü, çocuk bakımı, iletişim eksikliği gibi zorluklarla başa çıkabilmek akademisyenlerin gündelik yaşam pratiklerini değiştirmiştir. Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde akademisyenlerin bilgi teknolojileri kullanımının artması ve eğitim materyallerinin çeşitlendirilmesi zorunlu uzaktan eğitimin bir katkısı olarak görülmektedir. Ancak, bu süreçte karşılaşılan sorunlar ve altyapı eksiklikleri uzaktan eğitim sürecinin kapsamlı bir değerlendirmesini ve iyileştirme yapılması gereken alanların belirlenmesini gerektirmektedir. Bu noktada, akademisyenlere yönelik destek mekanizmalarının ve uzaktan eğitim platformlarının geliştirilmesi ve optimize edilmesi son derece önemlidir. Gelecekte, herhangi bir doğal afet, salgın veya farklı bir sebeple uzaktan eğitime geçme zorunluluğu ortaya çıktığında hem öğrencilerin hem de akademik personellerin daha hızlı bir şekilde uyum sağlaması için gerekli önlemlerin alınması faydalı olacaktır.

Araştırmanın sonuçlarından hareketle ilerleyen dönemlerde benzer çalışmalar yapacak olan araştırmacılara ve diğer kullanıcı gruplarına bir fikir vermesi ve yol göstermesi açısından bazı öneriler de bulunulabilir. Üniversitelerin uzaktan eğitim sistemleriyle ilgili altyapılarını geliştirmeleri ve alternatif programların kullanılması eğitimin kalitesi ve işleyişi açısından uzaktan eğitimin başarısını artırması açısından oldukça önemlidir. Eğitim öğrenen tarafında bulunan öğrencilere içerik sunma, etkileşimde bulunma ve öğrenci performansını izleme konularında temel bilgi teknolojilerini kullanma becerisi kritik bir öneme sahiptir. Genel olarak uzaktan eğitim sürecinde akademisyenlerin bilgi teknolojileri kullanımı ve becerisi artmıştır. Her geçen gün kendisini güncelleyen çevrimiçi öğretim platformlarını, video konferans araçlarını ve diğer eğitim teknolojilerini akademisyenlere düzenli olarak bir program halinde sunmak ve bu programları etkili bir biçimde kullanmalarını sağlamak yükseköğretimde eğitimin kalitesini arttırmak için yararlı olacaktır.

Günümüzde eğitim faaliyetlerini bilgi teknolojisi ürünleri olmadan yürütmek son derece zordur. Salgın hastalık veya doğal afet gibi olaylar sonrasında yükseköğretimde uzaktan eğitim modelinin hazır seçenek olarak bulundurulması önemlidir. Zorunluluk halinde anlık olarak uzaktan eğitim modeline geçiş sağlanabilir. Uzaktan eğitimde en kritik faktör, internet bağlantısına sahip olmaktır. Bu nedenle öğrencilere internet desteği sağlanması, ders işleyişini daha verimli hale getirebilir. Ayrıca, öğrencilerin dijital dünyaya daha hakim olmaları, eğitim süreçlerinde uygun teknolojik araç ve gereçlerin kullanımı, öğrencilerin derslere olan ilgi ve motivasyonunu arttıracaktır.

Uzaktan eğitimde akademisyenler, ders içeriğini daha etkileşimli ve ilgi çekici hale getirmek için farklı öğretim yöntemleri, görseller, videolar ve öğrenci etkileşimleri kullanılmalıdır. Öğrenci performansını ödev, proje ve interaktif görüşmelerle takip etmek, değerlendirmeleri zamanında yapmak ve öğrencilere geri bildirimde bulunmak uzaktan eğitim sürecinde verimliliği arttırmak için önemlidir. Uzaktan eğitim, sürekli kendini yenileyen bir sistemdir. Bu nedenle, akademisyenler sadece uzaktan eğitim sürecinde değil, sonrasında da bilgi teknolojileri kullanımı noktasında kendilerini geliştirmeli ve yeni teknoloji ve uygulamaları takip etmelidir. Son olarak, akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecine uyumunu kolaylaştıracak strateji ve deneyimlerini paylaşmaları son derece yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ak, Ş., Gökdaş, İ., Öksüz, C., & Torun, F. (2021). Uzaktan eğitimde eğitimcilerin eğitimi: Uzaktan eğitime yönelik öz yeterlik ve yarar algısına etkisi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 24-44.
- Akıncan, E., & Çakır, R. (2021). Uzaktan eğitim sürecinde görev alan öğretim elemanlarının performanslarını arttırmaya yönelik görüş ve öneriler. *International Journal of Field Education*, 7(2), 134-165.
- Akpınar, Y. (2003). Öğretmenlerin yeni bilgi teknolojileri kullanımında yükseköğretimin etkisi: İstanbul okulları örneği. *The Turkish Online Journal of Education Technology*, 2(2), 79-96.
- Allen, I., & Seaman, J. (2010). *Class differences: Online education in the United States, 2010*. Babson Survey Research Group, Babson College.
- Altınpulluk, H. (2021). Türkiye'deki öğretim üyelerinin COVID-19 küresel salgın sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Gazi University Journal of Educational Faculty*, 41(1), 53-89.
- Atak, H. (2011). Örneklem seçimi. Ö. Çokluk (Ed.), *Araştırma yöntemleri* (s. 201-227) içinde. Edge Akademi.
- Avçin, E., & Erkoç, B. (2021). COVID-19 pandemi sürecinde sağlık anksiyetesi, yaşam doyumu ve ilişkili değişkenler. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 17, 1-13.
- Aydemir, M. (2018). *Uzaktan eğitim program, ders ve materyal tasarımı*. Eğitim Yayınevi.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.

- Beatson, N., De Lange, P., O'Connell, B., Tharapos, M., & Smith, J. K. (2021). Factors impacting on accounting academics' motivation and capacity to adapt in challenging times. *Accounting Research Journal*, 34(2), 184-195.
- Blake, R. J. (2007). New trends in using technology in the language curriculum. *Annual Review of Applied Linguistics*, 27, 76-97.
- Büyükbaş, Z., Gündüz, M. K., Bozkurt, B., & Zengin, N. (2012). Bilgisayar kullanıcılarında görülen oküler yüzey değişikliklerinin değerlendirilmesi. *Turk Journal of Ophthalmol*, 42(3), 190-206.
- Çardak, U., & Güler, Ç. (2022). Uzaktan eğitim ve uzaktan öğretmen yetiştirme bağlamında akademisyen uygulama, görüş ve önerileri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(Özel Sayı), 323-353.
- Çelik, Ş. S. (2020). COVID-19 Pandemi süreci: Kadın sağlık çalışanlarının durumu. <https://kockam.ku.edu.tr/covid-19-pandemi-sureci-kadin-saglik-calisanlarin-durumu-sevilaysenol-celik/>
- Chapelle, C. (2003). *English language learning and technology*. John Benjamins.
- Creswell, J. W. (2013). *Araştırma deseni* (S. B. Demir, Çev.). Eğitim Kitap Yayıncılık.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage Publications.
- Daniel, S. J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects*, 49(1), 91-96.
- Demirbilek, N. (2020). Uzaktan eğitime ilişkin bazı görüşler (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği). *Uluslararası Pegem Eğitim Kongresi (IPCEDU - 2020) Tam Metin Kitabı* (s. 422-434) içinde. Pegem Yayınları.
- Dikmen, S., & Bahçeci, F. (2020). COVID-19 Pandemisi sürecinde yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime yönelik stratejileri: Fırat Üniversitesi örneği. *Turkish Journal of Educational Studies*, 7(2), 78-98.
- Dörnyei, Z., & Ushioda, E. (2013). *Teaching and researching: Motivation*. Routledge. <http://golshanlc.com/wp-content/uploads/2019/09/Teaching-and-Researching-Motivation.pdf>.
- Durdu, A., & Coşkun, Y. (2023). COVID-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitimde öğretmen olmak: Sınıf öğretmenlerinin algılarının incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 15-36.
- Durkheim, E. (2020). *Eğitim ve sosyoloji* (P. Ergenekon, Çev.). Pinhan Yayıncılık.
- Eken, Ö., Tosun, N., & Tuzcu Eken, D. (2020). COVID-19 salgını ile acil ve zorunlu uzaktan eğitime geçiş: Genel bir değerlendirme. *Milli Eğitim*, 49(1), 113-128.
- Elmas Atay, S., & Gerçek, M. (2021). İş-yaşam çatışmasının Koronavirüs (COVID-19) Pandemisi sürecinde yeniden değerlendirilmesi: Kadın akademisyenler açısından nitel bir araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(45), 203-241.
- Erol, I. (2020). *Yasama erkinin Türk eğitim sistemi yönetimi ve politikalarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Erol, İ., & Çayak, S. (2022). Yükseköğretimde belirsizlik: COVID-19 Pandemisi sürecinde ve sonrasındaki yeni dünya düzeninde akademisyen olmak. *Yükseköğretim Dergisi*, 12(1), 122-142.
- Erzen, E., & Ceylan, M. (2020). COVID-19 salgını ve uzaktan eğitim: uygulamadaki sorunlar. *EKEV Akademi Dergisi*, 84, 229-248.
- Fogarty, T. J. (2020). Accounting education in the post-COVID world: Looking into the mirror of erased. *Accounting Education*, 29(6), 563-571.
- Frankel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. McGraw-Hill Companies.
- Gonzalez, T., De la Rubia, M. A., Hincz, K. P., Comas-Lopez, M., Subirats, L., & Sacha G. M. (2020). Influence of COVID-19 confinement in students' performance in higher education. Erişim adresi: <https://proxy.afyon.deepknowledge.net/MuseSessionID=0210j3mny/MuseProtocol=https/MuseHost=search.proquest.com/MusePath/publiccontent/docview/2393251889/9F1301B680C34DB8PQ/1?accountid=15333>
- Güngörer, F. (2020). COVID-19'un toplumsal kurumlara etkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı, 393-328.
- Güven, A. (2021). COVID-19 pandemi sürecinin birinci yılında, Türkiye'de akademisyenlerin iş yaşam kaliteleri üzerine bir değerlendirme. *Enderun*, 5(1), 1-21.
- Jebbour, M. (2022). The unexpected transition to distance learning at Moroccan universities amid COVID-19: A qualitative study on faculty experience. *Social Sciences & Humanities Open*, 5(1), 1-7.
- Kablay, S. (2023). Akademide tele çalışma deneyimleri: Niteliksel bir çalışma. *Memleket Siyaset Yönetim*, 18(39), 1-37.
- Kaya, A. (2023). Küreselleşme sonrası yeni tip krizler: COVID-19 özelinde bir değerlendirme. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 126-138.
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan eğitim*. Pegem Akademi.

- Kil, G., & Uşun, S. (2021). Yükseköğretimde yaşanan uzaktan eğitim sorunlarının değerlendirilmesi: Bir meta-sentez çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 11(3), 638-648.
- Kılıç, S., & Seyis, E. (2014). Uzaktan eğitim programlarından eğitim alan öğretmenlerin, uzaktan eğitimi ve aldığı eğitimi benimseme durumları. *Küresel Mühendislik Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 19-35.
- Kmalioğlu, İ. H., & Güven, Ş. (2011). Uzaktan eğitim sisteminde öğrenci başarısını ölçülmesinde karşılaşılan güçlükler ve çözüm önerileri. Akademik Bilişim'11- XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, 2-4 Şubat 2011, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Koç, E. (2020). An evaluation of distance learning in higher education through the eyes of course instructors. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 25-39.
- Kör, H., Çataloğlu, E., & Erbay, H. (2013). Investigation of the effects of distance education and formal education into student success. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12(2), 267-279.
- Korkut-Owen, F. (2021). Belirsizlik ve kariyer davranışları. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 4(2), 36-60.
- Küçükali, A., & Çınar, O. (2020). Akademisyenlerin COVID-19 algısı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(4), 1633-1654.
- Kürtüncü, M., & Kurt, A. (2020). COVID-19 Pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 66-77.
- Kutlutürk, S., & Yıkılmaz, İ. (2021). COVID-19 Pandemisi uzaktan çalışma sürecinde akademisyenlerin iş stresi, tükenmişlik algısı ve kas iskelet sistemi ağrılarının incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 8(2), 297-313.
- Lei, S., & Gupta, R. (2010). College distance education courses: Evaluating benefits and costs from institutional, faculty and students' perspectives. *Education*, 130(4), 3-13.
- Longhurst, R. (2003). Semi-structured interviews and focus groups. N. Clifford & G. Valentine (Ed.), *Key methods in Geography* içinde. SAGE.
- Mardini, G. H., & Mah'd, O. A. (2022). Distance learning as emergency remote teaching vs. traditional learning for accounting students during the COVID-19 Pandemic: Cross-country evidence. *Journal of Accounting Education*, 61, 1-18.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma* (S. Turan, Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Mertens, D. M. (2014). *Research and evaluation in education and psychology: Integrating diversity with quantitative, qualitative, and mixed methods*. Sage Publication.
- Neuman, W. (2019). *Toplumsal araştırma yöntemleri nicel nitel yaklaşımlar Cilt 1-2* (Ö. Akkaya, Çev.). Siyasal Kitapevi.
- Osborne, S., & Hogarth, K. (2021). Mind the gap: The reality of remote learning during COVID-19. *Accounting Research Journal*, 34(3), 323-334.
- Özgöl, M., Sarıkaya, İ., & Öztürk, M. (2017). Örgün eğitimde uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin öğrenci ve öğretmen elemanı değerlendirmeleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2, 294-304.
- Parlar, H., & Kart, S. (2022). COVID-19 döneminde akademisyenlerin akademik motivasyon ve yayın performansının incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 12(3), 519-536.
- Qazi, A., Qazi, J., Naseer, K., Zeeshan, M., Qazi, S., Abayomi-Alli, O., ... & Haruna, K. (2021). Adaption of distance learning to continue the academic year amid COVID-19 lockdown. *Children and Youth Services Review*, 126, 1-6.
- Sangster, A., Stoner, G., & Flood, B. (2020). Insights into accounting education in a COVID-19 world. *Accounting Education*, 29(5), 431-562.
- Sekreter, M. S., İpekçi Çetin, E., & Kaya Samut, P. (2021). COVID 19 Pandemisi ile başlayan acil uzaktan eğitim sürecinin öğretim elemanları perspektifinden değerlendirilmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(3), 444-455.
- Shaikh, G., & Özdaş, F. (2022). Uzaktan eğitim sürecinde İngilizce öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi: Nitel bir analiz. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 59-91.
- Sprang, G., & Silman, M. (2013). Posttraumatic stress disorder in parents and youth after health-related disasters. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 7(1), 105-110.
- Sum, C., Chan, I., & Wong, H. (2021). Ready to learn in an uncertain future: Ways to support student engagement. *Accounting Research Journal*, 34(2), 169-183.
- Şen, Ö., & Kızılcıoğlu, G. (2020). COVID-19 Pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin ve akademisyenlerin uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin belirlenmesi. *International Journal of 3D Printing Technologies and Digital Industry*, 4(3), 239-252.
- Tayanç, M. (2022). Mekân ve pandemi: Değişen roller ve dönüşen evin halleri. *Habitus: Toplumbilim Dergisi*, 3, 71-95.
- Tharapos, M. (2021). Opportunity in an uncertain future: Reconceptualising accounting education for the post-COVID-19 world. *Accounting Education*, 1-12.

- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2020). Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679)
- United Nations. (2020). *Issue brief: Older persons and COVID-19*. United Nations.
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan eğitim*. Nobel Akademi.
- WHO. (2020, 7 March). Responding to community spread of COVID-19. Erişim adresi: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331421/WHO-COVID-19-Community_Transmission-2020.1-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- World Health Organization. (2020). Coronavirus disease 2019 (COVID-19). *Situation Report*, 51, 1-9.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- YÖK. (2020, Nisan-Mayıs-Haziran) Yükseköğretim Dergisi. *YÖK*, 16, 1-104. <https://www.yok.gov.tr/Dergi/dergipdf/yukse-ogretim-sayi-16.pdf>
- YÖK. (2020, Nisan-Mayıs-Haziran) Yükseköğretim Dergisi. *YÖK*, 16, 1-104. <https://www.yok.gov.tr/Dergi/dergipdf/yukse-ogretim-sayi-16.pdf>
- Zhou, L., Li, F., Wu, S., & Zhou, M. (2020). ‘School’s out, but class’s on’, the largest online education in the world today: Taking China’s practical exploration during the COVID-19 epidemic prevention and control as an example. *Best Evidence Of Chinese Education*, 4(2), 501-519.

ÇALIŞMANIN ETİK İZİNİ

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

ETİK KURUL İZİN BİLGİLERİ

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: İzmir Demokrasi Üniversitesi

Etik değerlendirme kararının tarihi: 09/05/2022

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 2022/05-14

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

1. yazarın araştırmaya katkı oranı %75, 2. yazarın araştırmaya katkı oranı %25’tir.

Yazar 1: Bütün bölümlere katkı sunmuştur.

Yazar 2: Bulgular, veri toplama, görüşme formu hazırlama.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kişisel yönden bağlantı bulunmamaktadır. Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Ek-1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Tarih & Saat:

Yer:

Görüşme Numarası:

Katılımcı Grubu: Fen Edebiyat Fakültesi (FEF)

Yabancı Diller Yüksek Okulu (YDYO)

Cinsiyet:

Çocuk Sayısı:

Yaş:

Bölüm:

Medeni Hal:

Akademik Unvan:

İzmir Demokrasi Üniversitesinde Görev Süresi (Yıl):

1. Gündelik Yaşam

1. COVID-19 salgını nedeniyle ilk uzaktan eğitim sürecine geçilmesiyle yaşadıklarınız veya hissettikleriniz nelerdir?
2. Uzaktan eğitim süreci ile birlikte aile yaşantınızdaki değişiklikler neler oldu?
3. Uzaktan eğitim süreci aile yaşantınızda yaşadığınız olumlu ve/veya olumsuz durumlar nelerdir?
4. Uzaktan eğitim süreci nedeniyle yaşamınızda ertelemek zorunda kaldığınız durumlar nelerdir?

2. Özel Durumlar

1. Uzaktan eğitim sürecinde yaşadığınız özel durumlar (herhangi bir vefat, hastalık, ailesel birtakım problemler vb.) nelerdir?
2. Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerinizin sizinle paylaştığı yaşadığı özel durumlar (Herhangi bir vefat, hastalık, ailesel problemler, ekonomik problemler vb.) var mı? Varsa bu özel durum tutumlarınız nelerdir?

3. Teknoloji Kullanımı

1. Uzaktan eğitime sürecine geçilmeden önce kullandığınız ders uygulamaları nelerdir?
2. Uzaktan eğitim sürecinde teknoloji kullanımına yönelik aldığınız eğitimler nelerdir?
3. Uzaktan eğitim süreciyle beraber yeni teknoloji deneyimleriniz nelerdir?

4. Zaman Yönetimi

1. Uzaktan eğitim sürecinde çalışma saatlerinizde nasıl bir değişim oldu?
2. Uzaktan eğitim sürecinde kendi çalışmalarınıza sizce yeterli zamanı gösterebildiniz mi?
3. Uzaktan eğitim sürecinde kendinize serbest zaman ayırma konusunda yaşadıklarınız nelerdir?

5. Ders Süreci

1. Uzaktan eğitim sürecinde ders motivasyonunuz nasıl etkilendi?
2. Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerinizi görememek/ tanımamak ders anlatımınızı nasıl etkiledi?
3. Uzaktan eğitim sürecinde ders motivasyonunuzun en yüksek ve en düşük olduğu anlar/zamanlar nelerdir?
4. Uzaktan eğitim sürecinde öğrenciyi derste tutabilme konusunda neler yaşadınız?
5. Uzaktan eğitim sürecinde ders işleyişinizde ne gibi değişiklikler oldu?
6. Uzaktan eğitim sürecinde ders sırasında yaşadığınız zorluklar nelerdir?
7. Uzaktan eğitim sürecinde ders anlatma/işleme konusunda yaşadığınız olumlu ve/veya olumsuz deneyimleriniz nelerdir?

6. Cözüm Önerileri

1. Uzaktan eğitim sürecinde yaşadığınız zorlukların çözümüne dair çözüm önerileriniz nelerdir?